

SOCJOLOGICZNA REFLEKSJA O SZTUKACH WALKI CZY SOCJOLOGIA PSYCHOFIZYCZNYCH SYSTEMÓW SAMOREALIZACJI?¹

Czy można mówić o socjologii sztuk walki? Jeżeli „droga sztuk walki” jest czymś istotnie różnym (w zakresie celów i sensu praktykowania) od sportu i rekreacji ruchowej, uzasadniona jest taka właśnie refleksja. Nazwijmy ją umownie socjologią tej akurat sfery kultury, kolejną socjologiczną subdyscypliną lub teorią średniego zasięgu. W tej perspektywie przedmiot socjologii sztuk walki w najbardziej ogólnym ujęciu:

- dotyczy azjatyckich sztuk walki, afro-brazylijskiej *capoeira* (badanej już na gruncie antropologii kulturowej) i np. europejskiej tradycji szermierczej;
- dotyczy także współczesnej asymilacji tychże na gruncie kultury zachodniej i innych kultur;
- zawiera się w systemie badającym wielowymiarowy i wieloaspektowy fenomen sztuk walki wśród innych dziedzin lub specjalności naukowych².

Sama kultura fizyczna wymaga badań z zastosowaniem metodologii nauk o kulturze. Tym bardziej obszar „sztuk walki”. Jest kwestią sporną, czy mieszczą się one w naukach o sporcie, czy dopiero w naukach o kulturze lub naukach o człowieku. Zwłaszcza w perspektywie nowego paradygmatu humanistycznego i systemowego dobrze zapowiada się kulturologiczne i systemowe ujęcie badawcze. Obszar dialogów kulturowych dotyczy bowiem różnych form kulturowych³, co umożliwia interpretację sztuk walki w ich psychofizycznej, wielce zróżnicowanej postaci.

1 *Współczesne problemy socjologii kultury fizycznej. Socjologia i filozofia dalekowschodnich sztuk walki* (badania własne, II.1.WF/KNH). *Instytucjonalizacja sztuk walki w Europie – międzynarodowe badania porównawcze* (badania statutowe pod kierunkiem W.J. Cynarskiego, UR WWF/S/09/001). *IPA Project 1. Interdisciplinary, multiaspectual research of martial arts phenomenon* (pod kierunkiem W.J. Cynarskiego), 1.3. *Sociology of Far Eastern martial arts – European comparative research* (2003-2010).

2 W.J. Cynarski, K. Obodyński (2003), *Socjologiczna refleksja nad współczesnym fenomenem sztuk walki*. W: Z. Dziubiński [red.], *Spoleczny wymiar sportu*, SALOS RP, Warszawa, ss. 188-195.

3 S. Tokarski (1989), *Sztuki walki. Ruchowe formy ekspresji filozofii Wschodu*, Szczecin; W.J. Cynarski (2010), *Spotkania, konflikty, dialogi. Analiza wybranych obszarów kultury fizycznej i turystyki kulturowej*, II wyd. zm.

Dalekowschodnie sztuki walki mają już swoją humanistyczną teorię⁴, której założenia wynikają z definicji dróg sztuk walki jako poniekąd ascetycznych systemów psychofizycznego doskonalenia ćwiczących. Nie tyle chodzi tu o fizyczną walkę, co o rozwój moralny i duchowy, perfekcjonizm i samodyscyplinę. Z złożenia tej koncepcji wynika, że:

- tematyka badań, specyfika sztuk walki i metody badań owych psychofizycznych systemów doskonalenia człowieka skłaniają do wymogu specjalnego podejścia teoretycznego, wymuszając perspektywę holistyczną i systemową;
- inne tradycje implikują występowanie innych wzorów kulturowych i odpowiedniego języka opisu.

Opracowania wymagają przede wszystkim: dzisiejsze funkcjonowanie sztuk walki w globalizowanym świecie, obecność kodeksów etycznych i systemów aksjonormatywnych, znaczenie uczestnictwa w skali makro dla kultury fizycznej, zdrowotnej i dla pokoju; wpływ systematycznych ćwiczeń w skali mikro (na relacje w grupie i osobowość jednostki).

Celem przeprowadzonych badań było określenie stanu dzisiejszego, głównych kierunków teoretycznych i badań społecznych, a także próba opisu nowych kierunków – przewidywania dotyczące rozwoju socjologii sztuki walki lub socjologii psychofizycznych systemów. Praca ma charakter przeglądowy i poglądowy. Na podstawie zastosowanej metody analizy treści literatury przedmiotu i odniesień do refleksji teoretycznej autorzy wskazują na stan dorobku naukowego w obszarze zakreślonym tematem pracy. Szczególną uwagę zwrócono na dorobek polskich naukowców, zwłaszcza z rzeszowskiego ośrodka naukowego. Została wskazana potrzeba badań porównawczych w skali międzynarodowej. Takie badania są już w Rzeszowie prowadzone.

Oprócz socjologii sportu i rekreacji ruchowej socjologię kultury fizycznej – jak w ujęciu teoretycznym Zbigniewa Krawczyka⁵ – współtworzy obszar refleksji społeczno-kulturowej na temat sztuki walki. Na rozwój samej socjologii sztuki walki wpływają także koncepcje teoretyczne z innych dyscyplin i subdyscyplin naukowych oraz wyniki badań społecznych fenomenu sztuk walki. Dziedzinami współkreującymi socjologię sztuk walki są: antropologia kulturowa, socjologia kultury, socjologia przestrzeni, socjologia organizacji, filozofia moralna, psychologia społeczna i zwłaszcza humanistyczna teoria sztuk walki.

Do wiodących kierunków badań społeczno-kulturowych możemy zaliczyć: (1) badania historii i ewolucji różnych sztuk walki; (2) badania i analizy aksjologiczno-kulturowe (w tym problemy wartości, stylu życia i etyka

4 W. J. Cynarski (2004), *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*, Rzeszów.

5 Z. Krawczyk [red.] (1995), *Socjologia kultury fizycznej*, Warszawa.

opisowa); (3) badania biograficzne; (4) badania dotyczące odbioru i zrozumienia sztuk walki; (5) badania na temat instytucji i instytucjonalizacji sztuk walki, a także uczestnictwa w nich (zwłaszcza kobiet); (6) badania w perspektywie teorii dialogu kulturowego; (7) badania w perspektywie socjologii przestrzeni antropogenicznej; (8) badania stosunków międzyludzkich w grupach praktykujących sztuki walki; (9) badania dotyczące stosunków między sztukami walki a marketingiem i biznesem; (10) badania ruchu turystycznego sztuk walki⁶.

Przegląd stanowisk

Ogólnie można stwierdzić, że badania socjologiczne stanowią niewielki margines badań społeczno-kulturowych dotyczących różnych obszarów kultury fizycznej. Zostało to stwierdzone w odniesieniu do literatury przedmiotu niemiecko- i polskojęzycznej⁷, zarówno socjologicznej jak i filozoficznej. Podobnie rzecz wygląda w literaturze naukowej publikowanej w innych językach.

Próbie łącznego ujęcia stanu badań oraz kierunków tematycznych i perspektyw rozwoju socjologii sztuk walki stanowiła praca *Sociology of Far Eastern Martial Arts – Problems and Perspectives*, opublikowana w internetowym roczniku „Archives of Budo”⁸. Ponadto z perspektywy nauk o kulturze i antropologii kulturowej wskazywane są walory poznawcze humanistycznej teorii sztuk walki⁹. Nowa, systemowa antropologia sztuk walki, stanowiąc ma naukową perspektywę dla badań sztuk walki oraz – bardziej ogólnie – dla psychofizycznych systemów samorealizacji.

Dalsza refleksja o socjologii psychofizycznych systemów samorealizacji, w tym zwłaszcza sztuk walki, i dyskusja (odniesienie do wyników badań i koncepcji teoretycznych własnych i innych autorów), realizowana będzie z uwzględnieniem zakresów pojęciowych, z nawiązaniem do socjologii kultu-

6 W.J. Cynarski, K. Obodyński (2007), *Sociology of Far Eastern Martial Arts – Problems and Perspectives*, *Archives of Budo*, t. 3, nr 3, ss. 49-53.

7 W.J. Cynarski, K. Obodyński (2004), *Modern Sociology and Sports Philosophy in the Face of Socio-Cultural Issues of Far Eastern Martial Arts Based on Polish and German Papers from the Years 1995-2001* W: G. Anders, J. Mrazek, G. Norden, O. Weiss [red.], *European Integration and Sport*, Münster, ss. 47-60; J. Kosiewicz (2008), *Sociology of sport in Europe – historic and research perspective*, *Ido – Ruch dla Kultury / Movement for Culture*, t. 8, ss. 17-21.

8 W.J. Cynarski, K. Obodyński (2007), *Sociology of Far Eastern Martial Arts* op. cit.

9 S. Cieszkowski, L. Sieber (2006), *Far Eastern Martial Arts in the Perspective of Culture Sciences*, *International Journal of Eastern Sports & Physical Education*, t. 4, nr 1, ss. 217-226; K. Obodyński (2008), *Antropologia sztuk walki jako naukowa perspektywa dla badań*, *Przegląd Naukowy Kultury Fizycznej UR*, t. 11, nr 1, ss. 11-20; Tenże (2009), *Anthropology of martial arts as a scientific perspective for research*. W: W.J. Cynarski [red.], *Martial Arts and Combat Sports – Humanistic Outlook*, Rzeszów, ss. 35-50.

ry, z projektującym określeniem perspektyw: teoretycznej, temporalnej i ontologicznej.

Psychofizyczne systemy samorealizacji

Odpowiedź na główne pytanie: „Socjologiczna refleksja o sztukach walki czy socjologia psychofizycznych systemów samorealizacji?” warto poprzedzić określeniem zakresów występujących tu pojęć. Sztuki walki zaliczają się do systemów edukacyjnych i samorealizacyjnych, które łączą wymiary cielesny i duchowy angażując całego psychofizycznego człowieka. Podobnie jak hinduska joga, sztuki walki są praktykami typu ascetycznego. Tu także cele duchowe są nadrzędne, a ćwiczenia fizyczne i doskonalenia ciała stanowią środki lub etapy na podjętej drodze (chiń. *dao*, jap. *dō*, kor. *do*). Tak więc pojęcie „psychofizycznych systemów samorealizacji” jest zakresowo szersze i pomocne w interpretacji wielu pozaeuropejskich praktyk.

Jeżeli kulturę fizyczną odnosić będziemy do tak różnych form psychofizycznej aktywności człowieka¹⁰, wówczas orientalne psychofizyczne systemy samorealizacji, jak joga, *qigong*, systemy medytacyjne itp., możemy opisywać w ramach socjologii kultury fizycznej. Wydaje się jednak, że socjologia kultury fizycznej lub socjologia sportu (termin częściej stosowany w światowym obiegu naukowym) w niewielkim stopniu interesuje się obszarami o przeważającym komponentie duchowym.

O ile socjologia sztuk walki już od pewnego czasu jest tworzona i rozwijana, warto zapytać o ewentualność powstania subdyscypliny zakresowo szerszej. Socjologia psychofizycznych systemów samorealizacji łączyłaby badaczy próbujących interpretować zarówno społeczno-kulturowy fenomen sztuk walki, jak i naukowców (z obszarów nauk społecznych, nauk o kulturze fizycznej i sporcie, kulturologów, orientalistów, przedstawicieli systemowej antropologii), którzy starają się interpretować także inne fenomeny psychofizycznych praktyk. Wymagałoby to nowego spojrzenia na człowieka i na naukę (w ujęciu całościowym, systemowym)¹¹.

Perspektywa teoretyczna

Socjologia sztuk walki pozostaje w bliskich relacjach z kilkoma dziedzinami i grupami dyscyplin: 1) humanistyczną teorią sztuk walki i innymi koncepcjami teoretycznymi; 2) innymi socjologiami szczegółowymi (socjologią kultury, socjologią kultury fizycznej, socjologią sportu); 3) innymi naukami,

10 Por. I. Bittner (1995), *Kultura fizyczna jako sfera psychofizycznej aktywności człowieka*, *Studia teoretyczno-metodologiczne*, Łódź.

11 W.J. Cynarski (2000), W kierunku nowej, humanistycznej nauki o człowieku. Antropologia psychofizycznego postępu, *Idō – Ruch dla Kultury*, t. 1, ss. 99-103.

jak kulturoznawstwo, religioznawstwo, antropologia, psychologia, medycyna (nauki o zdrowiu). W środowisku socjologicznym pojawiają się głosy, by nie tworzyć kolejnych subdyscyplin¹². Tym bardziej jednak socjologia psychofizycznych praktyk, o niedookreślonym zakresie naukowych penetracji, pozostaje na razie w sferze czysto potencjalnej.

Wybitni eksperci sztuk walki, jak Taketo Sasaki¹³, określają sztuki walki (na przykładzie japońskiego *budō*) jako fragment kultury. Toteż socjologia kultury jawi się jako znakomita perspektywa dla naukowej refleksji o stylach życia ludzi sztuk walki, występujących tu układach kultury itp.¹⁴

Otóż w rodach wojowników, gdzie następuje przekaz generacyjny wzorów i wartości sztuk walki (z ojca na syna), mamy do czynienia z pierwszym, pierwotnym układem kultury. Dotyczy to nie tylko tradycji samurajskich, ale też nauczanych dzisiaj w Europie i na innych kontynentach sztuk walki, gdzie ojciec jest pierwszym nauczycielem swego syna¹⁵. Instytucjonalny układ kultury napotykamy w *dōjō* (miejscu poznawania drogi) karate¹⁶, gdzie interesujące – z socjologicznego punktu widzenia – są hierarchie, relacje interpersonalne, układy socjometryczne, internalizacja wzorów i wartości, postaci przekazu wiedzy i oddziaływania inkulturacyjne. Układ środków masowego przekazu dotyczy treści upowszechnianych przez media. Jego egzemplifikacją jest popularny w skali globalnej film gatunku *martial arts*. Występuje jeszcze „zamiejscowy” układ kultury, gdzie studia sztuk walki wiążą się z wyjazdem np. do kraju powstania danej sztuki walki lub do światowej centrali i głównego mistrza.

Reasumując, układ pierwotny dotyczy zwłaszcza przekazu treści kulturowych w rodzinie. W szczególności w rodzinach, gdzie ojciec jest nauczycielem sztuk walki, przekaz treści kultury fizycznej rozpoczyna się bardzo wcześnie. Trening w danej szkole czy organizacji jest już przejawem układu instytucjonalnego. Przekaz medialny daje wstępny obraz danego fragmentu kultury. Z kolei układ zamiejscowy realizowany jest na wyjazdowych szkoleniach, w wyjazdach motywowanych potrzebami poznawczymi i samorealizacyjnymi. Dobrym tego przykładem jest tak zwana „turystyka sztuk walki”¹⁷

Odniesienie do walki szczególnie odróżnia sztuki walki od sportów walki. Rywalizacja jest w sporcie elementem konstytutywnym, a sukces

12 M. Ślęzak, W.J. Cynarski (2004), *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*, Rzeszów.

13 T. Sasaki (2009), *Budo (the Martial Arts) as Japanese Culture: the Outlook on the Techniques and the Outlook on the Human Being*. W: W.J. Cynarski [red.], *Martial Arts and Combat Sports – Humanistic Outlook*, Rzeszów, ss. 12-19.

14 Por.: M. Golka (2008), *Socjologia kultury*, Warszawa.

15 Więcej na ten temat – w: W. J. Cynarski (2004), op. cit.

16 A. James, R. Jones (1982), *The Social world of Karatedo*, *Leisure Studies*, t. 1, nr 3, ss. 337-354.

17 W.J. Cynarski (2010), op. cit.

sportowy jednym z głównych celów. Natomiast w sztuce walki rywalizacja sportowa jest celem pobocznym, etapowym lub elementem zupełnie odrzuconym. Wprawdzie niektóre koncepcje teoretyczne stawiają walkę w centrum uwagi¹⁸, ale odnoszą się one bardziej do sportów walki, samoobrony i systemów typu *combat*. W sztukach walki „sfery walki” rozciągają się od wymiarów fizycznych i techniczno-taktycznych, po moralne, psychologiczne i religijne¹⁹. Jeżeli dany badacz sam związany jest z rywalizacją sportową, jego problemy badawcze i formułowane tezy pozostają w bliskim związku z teorią sportu. Przykładowo belgijski zespół prof. Marca Theebooma (socjolog i trener *wushu*) realizuje z powodzeniem kolejne badania empiryczne sztuk walki z perspektywy socjologii sportu. Rzeczą dotyczy uczestnictwa dzieci i młodzieży w różnych odmianach sztuk walki i sportów walki²⁰.

Stanisław Tokarski, jako orientalista i filozof, a jednocześnie praktyk judo, był pierwszym Polakiem opisującym azjatyckie sztuki walki w perspektywie kulturowej. Zdefiniował sztuki walki jako „ruchowe formy ekspresji filozofii Wschodu”, wyjaśniając je jako drogi samoobrony, samowyróżnienia i samodoskonalenia. W swej napisanej przed dwudziestu laty książce Tokarski opisuje dalekowschodnie sztuki walki w perspektywie humanistycznej – filozoficznej i społeczno-kulturowej. Ich podróż na Zachód ujął on w teoretycznej formule dialogów kulturowych²¹.

Koncepcję tę rozwija Cynarski, który buduje „socjologię sztuk walki” jako kolejny fundament ogólnej teorii sztuk walki, obok ich filozofii i metodologii. W refleksji socjologicznej określa on założenia teoretyczne, miejsce tego rodzaju subdyscypliny w systemie nauk, zakres problemowy i dotychczasowy dorobek badawczy²², a także dokonuje eksplikacji licznych problemów szczegółowych. Dotyczy to procesów zmiany i instytucjonalizacji sztuk walki, ich percepcji, rozumienia i adaptacji w różnych krajach, zaistnienia nowego ascetycznego wzoru kultury fizycznej i szeregu innych zagadnień. Antropologia sztuk walki Cynarskiego odrzuca redukcjonistyczne pojmowa-

18 Przykładowo: R.M. Kalina (2000), *Teoria sportów walki*, Warszawa; A.A. Figueiredo (2009), *The Object of Study in Martial Arts and Combat Sports Research – Contributions to a Complex Whole*. W: W.J. Cynarski [red.], *Martial Arts and Combat Sports – Humanistic Outlook*, UR, Rzeszów 2009, ss. 20-34.

19 Por.: L. Sieber, W.J. Cynarski, A. Litwiniuk (2007), *Spheres of Fight in Martial Arts*, *Archives of Budo*, t. 3, nr 3, ss. 42-48.

20 M. Theeboom, P. De Knop, P. Wylleman (2008), *Martial Arts and Socially Vulnerable Youth. Analysis of Flemish Initiatives*, *Sport, Education and Society*, t. 13, nr 3, ss. 301-318; J. Vertonghen, M. Theeboom (2008), *Analysis of Experiences of Flemish Children in Martial Arts: an Exploratory Study*, *Kinesiology Slovenica*, t. 14, nr 2, ss. 84-96; M. Theeboom, P. De Knop, J. Vertonghen (2009), *Experiences of Children in Martial Arts*, t. 6, nr 1, ss. 19-35.

21 S. Tokarski (1989), op. cit.

22 W.J. Cynarski (2004), op. cit.

nie człowieka, kultury i społeczeństwa. Jest antropologią moralnego postępu i psychofizycznego rozwoju²³.

Znaczący wkład do stanu wiedzy o azjatyckich sztukach walki wnieśli – w perspektywie nauk o kulturze – zarówno S. Tokarski, jak i grono specjalistów skupionych wokół rocznika naukowego „*Ido Ruch dla Kultury / Movement for Culture*”. W piśmie tym publikowane są artykuły i studia dotyczące historii sztuk walki, struktur organizacyjnych, sylwetki mistrzów-ekspertów oraz prace z zakresu faktografii, w których manifestują się istotne społeczno-kulturowe procesy i zagadnienia. Dotyczy to twórców współczesnego *budō* i innych ludzi kreujących współczesną historię sztuk walki. Opisywane są dzieje stowarzyszeń i federacji, powstawanie i rozwój nowych szkół i stylów; analizowane i interpretowane są materiały źródłowe i fakty mało znane. Liczni badacze wypowiadają się na szczegółowe tematy z zakresu relacji sztuk walki i sportów walki z kulturą fizyczną, kulturą symboliczną i duchową. *Spectrum* dyskursu obejmuje tu wypowiedzi takich autorytetów badań o kulturze, jak A. Borbély (Węgry), H. Eichberg (Dania), R.J. Habersetzer i R.J. Maroteaux (Francja), S.R. Hooge (Niemcy), J. Kosiewicz, S. Kowalczyk, Z. Krawczyk, J. Lipiec, J. Szmyd i A. Szyszko-Bohusz (Polska), W. Munsters (Holandia), U. Lukiewicz (Białoruś), S. Raimondo (Włochy), S. Shimizu (Japonia). Wśród autorów piszących dla tego periodyku jest Jan Oździński, twórca oryginalnej teorii rekreacji i badacz psychofizycznych tradycji Wschodu. Pisze on o wymiarze ezoterycznym, sytuując drogi sztuk walki w obszarze rekreacji ruchowej o dominancie psychicznej²⁴. Ujęcie takie jest pokrewne koncepcji Cynarskiego, który definiuje sztuki walki i drogi *budō* w kategoriach ascetyzmu, samorealizacji, transgresji i transcendencji. Zasadniczo jednak wymienieni badacze używają innego języka pojęciowego, wychodząc z odmiennych przesłanek²⁵.

Perspektywa temporalna

Sztuki walki ewoluują od sekretności do otwartości, od elitaryzmu do egalitaryzmu. Komerccjalizacja, demokratyzacja i egalitaryzacja stały się koniecznością, by sekrety dawnych szlacheckich rodów nie zaginęły bezpowrotnie. Przy czym najznakomitszych szkół sztuk walki, posiadających status dziedzictwa kulturowego danego kraju, nie sięgnął jeszcze patologiczny proces skrajnej komercjalizacji. To do owych wysokich standardów nauczania i wy-

23 K. Obodyński (2008), op. cit.; Tenże (2009), op. cit.

24 J. Oździński (1995), *Aktywność ruchowa jako element samorealizacji w cywilizacjach antycznych i orientalnych oraz w transmisji współczesnej*, Poznań 1995; Tenże (2001), *Wybrane zagadnienia z metodyki rekreacji ruchowej*. W: I. Kiełbasiewicz-Drozdowska, W. Siwiński [red.], *Teoria i metodyka rekreacji (zagadnienia podstawowe)*, Poznań, ss. 225-269.

25 S. Cieszkowski, L. Sieber (2006), op. cit.

magań na stopnie nawiązuje niektóre spośród działających obecnie organizacji sztuk walki.

Zmieniają się także kierunki refleksji nad sztukami walki i próby ich naukowej interpretacji z perspektywy nauk społecznych i nauk o kulturze. Dotyczy to chociażby analiz etyki (normatywnej i opisowej) – od relacji w *dōjō* karate do ujęć bardziej ogólnych. Artykuł Alaina Jamesa i Richarda Jonesa nt. *dōjō* karate zawierał analizę relacji interpersonalnych i przestrzeganie zasad owego *dōjō* przez trenujących karate²⁶. Kolejne prace odnoszą się już do szerszego *spectrum zagadnień*, społecznych aspektów i uwarunkowań sztuk walki jako społeczno-kulturowego fenomenu²⁷

Dość wcześnie badacze sztuk walki dostrzegli wymiar widowiskowy sztuk walki. Waler estetyczny przyczynił się do promocji sztuk walki przez „film sztuk walki”, wielkie gale z pokazami mistrzów i turnieje. Stanisław Tokarski definiuje sztuki walki, jako „ruchowe formy ekspresji filozofii Wschodu”²⁸. Wymiar autoekspresji, obok samoobrony i autokreacji, jest jednym z podstawowych komponentów wyróżnianych przez Tokarskiego. Rzeczywiście, zwłaszcza w praktyce tradycyjnych form oraz sportowych konkurencji pokazowych, widowiskowość ma znaczenie niebagatelne.

Nowe koncepcje teoretyczne, jak systemowa humanistyczna teoria sztuk walki, ujmują również perspektywę temporalną – czasu stawania się (procesy), zmiany zachodzącej w danym systemie, funkcjonowania elementów zmiennych w czasie, zachodzącej ewolucji, jako przechodzenia do postaci wyżej zorganizowanych itp. W analizie procesów stawania się, takich jak indywidualna droga sztuk walki, samorealizacja i doskonalenie osobowości adepta, perspektywa czasu umożliwia śledzenie procesu osobowej integracji, dojrzewania społecznego i prawidłowości procesu wychowania (edukacji i socjalizacji).

Perspektywa ontologiczna

Co wchodzi w zakres rozważań o ontologii jako podstawie koncepcji antropologicznej lub społecznej? Po pierwsze chodzi o określenie podstawowych bytów, czyli tego jak rozumiemy człowieka, kulturę i społeczeństwo (paradygmat). Po drugie, trzeba określić co współtworzy interesującą nas koncepcję teoretyczną.

26 A. James, R. Jones (1982), op. cit.

27 W.J. Cynarski (1999), *Sociological and Anthropological Conditions of the Far Eastern Fighting Arts on the Example of Japanese Budō*, *Research Yearbook. Studies in the Theory of Physical Education and Sport* t. 6, s. 75-88; Tenże (2005), *Sociological Aspects of Far Eastern Martial Arts*, *Research Yearbook. Studies in Physical Education and Sport*, t. 11, ss. 103-108.

28 S. Tokarski (1989), op. cit.

Przewidywana przez Ericha Fromma nowa, humanistyczna nauka o człowieku ma być, wg założeń psychologii humanistycznej i integralnej antropologii, antropologią psychofizycznego postępu²⁹. Fenomen sztuk walki wymaga takiego właśnie, nowego spojrzenia na człowieka, na naukę i wskazane kulturowe zjawisko (w ujęciu całościowym, systemowym)³⁰. Czyli odrzucamy tu materializm, inne monizmy i redukcjonizmy. Psychofizyczny ludzki byt i społeczeństwo musimy badać wieloaspektowo i wielowymiarowo. Zwłaszcza duchowe potrzeby osób uprawiających różne systemy psychofizycznego doskonalenia nie dają się właściwie interpretować z pominięciem czy to czynników moralnych (społecznych, relacyjnych), psychicznych, czy wreszcie fizycznych.

Uznanie duchowej rzeczywistości człowieka oraz transgresyjnych i transcendentnych celów praktyki implikuje ocenę autokreacyjnego i samorealizacyjnego wymiaru tej aktywności. Znaczenia kreacyjne i rekreacyjne sztuk walki analizowane są z perspektywy psychologii, nauk o sporcie, antropologii sztuk walki, ale także w refleksji socjologicznej. Właśnie osobowa samorealizacja stanowi główny cel podążania drogą sztuk walki. Tak więc twórczość skierowana na własną osobę i na osoby uczniów-wychowanków powinna być interpretowana nie tylko w sensie przekazywania im wiedzy, umiejętności, kształtowania ciała i fizycznego wytrenowania.

Strona ideologiczna sztuk walki rozciąga się od militarizmu (niektóre organizacje karate i *kendō*) do pacyfizmu, jak w *aikidō* „późnego” Ueshiby³¹. Różne ideologie wynikają tu głównie z przekonań liderów szkół, stylów i organizacji. Filozofie i biozofie (nauki o życiowej mądrości) odnoszą się tu do systemów religijno-filozoficznych krajów Dalekiego Wschodu, ale także do europejskiego humanizmu i uniwersalizmu³² oraz do mitów i mentalności amerykańskiej³³.

Na drodze sztuk walki występują określone wartości, wzory i symbole. Badana jest ich percepcja i internalizacja, identyfikacja z systemem hierarchicznym i oryginalnym, tradycyjnym kodem znaczeniowym. Analizowana jest instytucjonalizacja sztuk walki, relacje grupowe, tożsamości indywidualne i grupowe³⁴. Badania abstrahujące od wymiaru duchowości dają jedynie zredukowany obraz aktywności podobnej do sportu.

29 E. Fromm (1989), *Mieć czy być. Duchowe podstawy nowego społeczeństwa*, Warszawa; W.J. Cynarski (2000), op. cit.

30 S. Sterkowicz (2001), Systemowa i kulturowa analiza sztuk walki w ujęciu W.J. Cynarskiego, *Przegląd Naukowy Instytutu Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego UR*, nr 4, ss. 481-483.

31 Morihei Ueshiba (1883-1969), był twórcą *aikidō aikikai*.

32 W.J. Cynarski (2009), *Sztuki walki – Idō i Idōkan*, Rzeszów.

33 J.J. Donohue (1997), *Ideological Elasticity: Enduring Form & Changing Function in the Japanese Martial Tradition*, *Journal of Asian Martial Arts*, t. 6, nr 2; W.J. Cynarski, L. Sieber, A. Litwiniuk (2005), Perception, Understanding and Adaptation of Asian Martial Arts in the West: a Sociological Analysis, *Archives of Budo*, t. 1, ss. 13-18.

34 A. James, R. Jones (1982), op. cit.; W.J. Cynarski (2006), The Institutionalization of Martial Arts, *European Journal for Sport and Society*, t. 3, nr 1, ss. 55-61; K. Obodyński, W.J.

Konkluzje

Socjologiczna refleksja nad sztukami walki czyni już pierwsze kroki dla usamodzielnienia się jako nowa subdyscyplina socjologii. Natomiast socjologia praktyk psychofizycznych lub psychofizycznych systemów samorealizacji pozostaje jedynie pewną koncepcją. Określono główne problemy i założenia teoretyczne.

Zostały wskazane główne kierunki badań naukowych, jak również inne interesujące obszary badań. Do wiodących kierunków badań społeczno-kulturowych możemy zaliczyć: (1) badania historii i ewolucji różnych sztuk walki; (2) badania i analizy aksjologiczno-kulturowe (w tym problemy wartości, stylu życia i etyka opisowa); (3) badania biograficzne; (4) Badania dotyczące odbioru i zrozumienia sztuk walki; (5) badania na temat instytucji i instytucjonalizacji sztuk walki, a także uczestnictwa w nich (zwłaszcza kobiet); (6) badania w perspektywie teorii dialogu kulturowego; (7) badania w perspektywie socjologii przestrzeni antropogenicznej; (8) badania stosunków międzyludzkich w grupach praktykujących sztuki walki; (9) badania dotyczące stosunków między sztukami walki a marketingiem i biznesem; (10) badania ruchu turystycznego sztuk walki.

Liczne problemy zostały już opisane i wyjaśnione w szczegółach, inne opracowane dopiero wstępnie lub tylko wymienione. Tak więc istnieje potrzeba dalszych długoterminowych, międzynarodowych badań w dziedzinie socjologii sztuk walki – zarówno w zakresie tutaj przedstawionym, jak i w obszarach problemowych wymagających dopiero konceptualizacji. Przedstawiono zwłaszcza udział teoretyków i badaczy z Rzeszowa, którzy działają w europejskim środowisku socjologicznym. Ten międzynarodowy zespół koncentruje się wokół redakcji Rocznika Naukowego „Ido Ruch dla Kultury / Movement for Culture”

Cynarski, K. Witkowski (2008), *Perception of martial Arts in Southern Poland – Aspect of Educational Values*. W: T. Rossi, P. Hay, L. McCuaig, R. Tinning, D. Macdonald [red.], *Sport Pedagogy Research, Policy and Practice: International Perspectives in Physical Education and Sports Coaching. Proceedings 2008 AIESEP World Congress*, Queensland, Australia, CD-ROM, ID: 176; J. Vertonghen, M. Theeboom (2009), op. cit.